

'Hé liefie, dag

BEGELEID DOOR HUN BAASJE GAAN DE HONDEN VAN ZORGDIER OP BEZOEK BIJ MENSEN MET EEN BEPERKING, BIJVOORBEELD BIJ DE ZIJLEN. NIET EENMALIG, WANT OM EEN BAND OP TE BOUWEN IS REGELMAAT VEREIST. EN NIET ZOMAAR, MAAR ALS ONDERDEEL VAN HET ZORGTRAJECT.

meissie!

Elf uur, een strakblauwe lucht boven zorginstelling De Zijlen in Appingedam, de zon kleurt het bakstenen complex oranje. Het interieur is strak en schoon, in de centrale hal staat een vitrinekast met zelfgemaakte knutsels en borduursels, de huiskamer ligt op de tweede verdieping. Daar is vanochtend vrijwilliger Christine Meijer met haar hond Branske op visite, een witte golden retriever.

Branske zit bij bewoonster Betsie Bosklopper (83), ze ligt met de snuit in haar schoot. Betsie Bosklopper aait met gestrekte vingers, korte halen over de schedel, steeds van voor naar achter met de haargroeirichting mee. Branskes oren liggen plat, hij trekt een wenkbrauw op, de staart zwiept van links naar rechts. 'Branske heeft haar plekje wel gevonden, hè!', zegt de persoonlijk begeleider. Mevrouw Bosklopper antwoordt niet, maar brengt de aaihand naar haar neus, ze ruikt aan haar vingertoppen, geconcentreerd alsof de geur haar iets vertelt. 'Kom maar Branske', zegt Christine.

Ze leidt de hond naar Dieuwerke Udema (68), de meervoudig gehandicapte vrouw sluimert in haar elektrische ligrolstoel. Branske veert op, plant haar voorpoten op het matras en snuffelt aan de deken. 'Kijk eens Dieuwerke', zegt haar begeleider. 'Er is bezoek voor jou.' Dieuwerke Udema wordt wakker, de grijze ogen zoeken even, ze focust haar blik op de hondenkop. Het broze gezicht opent zich traag.

INTEGRALE AANPAK

Het project van ZorgDier loopt nu zo'n twee jaar bij De Zijlen. Sommige honden bezoeken eens per week de huiskamer of het activiteitscentrum. Andere komen speciaal voor een privébezoek aan één bewoner. Jan van Summeren is oprichter en voorzitter van Stichting ZorgDier Nederland. 'Al decennialang brengen instellingen hun cliënten in contact met dieren', zegt hij. 'Ze organiseren huidbedrijven, zwemmen met dolfinnen of er wordt wat met boerderijdieren gedaan. Maar dat is heel iets anders dan structurele huisdier-ondersteunde interventies met honden en katten; dieren met een hoge mate van non-verbale expressie. Het stelt bewoners in staat om contact te maken, een band op te bouwen. Dat kost tijd en vraagt vertrouwen.' ►

Het huisdierenproject van Stichting ZorgDier maakt daarom altijd deel uit van het zorgprogramma, bijvoorbeeld bij fysiotherapie of bewegingstherapie. Van Summeren: 'Dus als een zorginstelling vraagt: "Komen jullie opierendag bij ons langs met een vrachtwagen honden", dan zeggen wij: "Nee." Wij bieden uitsluitend een integrale aanpak. Geen eenmalig amusement.' Bij De Zijlen zijn er uitsluitend hond-ondersteunde activiteiten. Maar er worden ook activiteiten met katten aangeboden. Van Summeren: 'Vijfenveertig procent van de mensen heeft een voorkeur voor katten. Die moet je op verzoek ook bedienen.'

DRINKBAK

'Ik vind het zóó leuk!', roept Sanne Bos (19). Sanne heeft het syndroom van Down. Ze heeft alle aanwezig van koffie voorzien, en is nu klaar voor het spel met Branske. Ze maakt van haar benen een tunneltje en lokt de hond met een brokje. De truc slaagt, Sanne oogst applaus. Branske gaat liggen. Sanne vleit zich ernaast, ze knuffelt en kust de hond, en fluistert: 'He liefie! Dag meissie!'. Ze streelt Branskes oor, de hond likt over haar gezicht. Branske is één van de zestien honden die De Zijlen bezoeken, de honden komen op alle locaties. Ze zijn streng geselecteerd, alleen sociale, betrouwbare, mensgerichte honden zijn geschikt bevonden.

De Universiteit van Groningen (faculteit Gedrag- en Maatschappijwetenschappen, afdeling Orthopedagogiek) heeft onderzoek gedaan naar verschillende aspecten van hond-ondersteunde activiteiten. Daaruit blijkt onder meer dat routine het positieve effect van hond-ondersteunde activiteiten bekrachtigt.

'Ja', zegt persoonlijk begeleidster Marleen van der Meer. 'Je merkt dat het huisdierproject op termijn iets doet met cliënten. Ze vragen bijvoorbeeld: "Wanneer komt Monie weer?" Monie is een van de honden, geen vrijwilliger. Ook merk je dat sommige cliënten moeten wennen. Zoals een van mijn slechthorende cliënten. Aanvankelijk wist ze niet goed wat ze moest aanvangen met de hond op haar kamer. Inmiddels haalt ze elke donderdagmiddag de drinkbak uit de kast en vult die met water. Ze weet dat de hond komt, het ritme zit erin. En als ze buiten gaan

Johan Boltendal heeft een hechte vriendschap opgebouwd met Bowie: 'Mijn kleine flappie!'

wandelen, pakt ze de riem en lokt ze de hond met een klopje op haar been. Ze heeft geleerd dat de methode werkt.'

NIET ALTIJD

Christine maakt met Branske een afscheidsrondje langs de bewoners, Sanne loopt mee om hen uit te zwaaien. We staan op het parkeerterrein, de hond ligt aan de lijn. Er komt een man aangelopen, lange knokkige benen, rasse schreden, de korte broek hoog opgetrokken. 'Mag ik hem ook eens aaien?' Het is bewoner Jan ter Steeg (68). Christine antwoordt niet, maar spoort Branske haastig aan om met haar mee te lopen, de auto staat verderop achter de begroeiing. 'Hé!', roept Ter Steeg. 'Ik wil die hond aaien!' Hij vloekt en heft een vuist, hij is verdomme speciaal voor die hond naar beneden gekomen. Ja, hij houdt van honden. 'We hadden er vroeger zelf een', zegt hij. 'Max, een blaffer, een echte kefferd. Hij is ooit van zeven hoog naar beneden gedonderd.' Ter Steeg illustreert de route met verticale haal van zijn hand in de lucht. 'Gewoon van het balkon gekletterd. Bam.' Ook heeft hij Max wel eens geschopt, samen met zijn broer, het bloed kwam uit zijn neus. 'Tja, wat doe je eraan.' Hij kijkt mij aan, gesperde ogen, zijn handen hulpeloos in de lucht. 'We hadden nu eenmaal zo'n bui.' Het zorgdierproject slaagt niet bij alle bewoners, voor het bestwil van de hond is Christine gewaarschuwd voor Jan ter Steeg.

‘Je merkt dat het huisdierproject op termijn iets doet met cliënten’

Nienke Dokter is gedragsdeskundige bij De Zijlen: ‘Een van onze cliënten maakte intenser contact met de hond dan met wie ook. Ze schreef in haar eigen taal een vertrouwelijke brief aan de hond. Het ging wekenlang goed. Totdat ze weer aanvallen van paranoia kreeg. Toen was ook de hond niet meer welkom.’

OP MAAT

Voor het huisdierproject zijn de vrijwilligers streng geselecteerd. Ze moeten representatief zijn, een goede band hebben met hun dier, feeling met de doelgroep, en bereid zijn om zich voor ten minste twee jaar te committeren. Ook is de hulpvraag uitvoerig in kaart gebracht. Jan van Summeren: ‘We willen exact weten waarom een instelling kiest voor het huisdieren-

project. Vervolgens zoomen we in op een bepaalde cliëntenpopulatie, zoals mensen met een ernstige meervoudige beperking, slechtzienden, of verstandelijk beperkte jongeren met een gedragsstoornis. We stellen een op maat gemaakt plan op, met ook een tijdsplan, een kostenbegroting en een advies voor fondsenwerving en sponsoring.’ Volgens Van Summeren is het lastig om instellingen te overtuigen van het belang van diertherapie. ‘Veel zorginstellingen in Nederland zijn kaal en steriel’, zegt hij. ‘Ze zien dieren als een extra werkbelasting. Allerlei vooroordelen – ze stinken, hebben vlooiën, mensen kunnen allergisch zijn – worden aangewend om ze buiten de deur te houden. Terwijl het helemaal geen extra belasting hoeft te zijn. Mits je het goed organiseert.’ Van Summeren waarschuwt instellingen voor kaf onder het koren: ‘Onlangs is

Onderzoek: zoek de geschikte combinatie

Activiteiten ondersteund door dieren in de zorg kunnen zinvol zijn, maar mensen hebben er geen moreel recht op. Dat schrijft de Utrechtse filosofiestudent Nienke Nijhof, die hier in opdracht van ZorgDier onderzoek naar deed. De onderbouwing van een moreel recht ontbreekt nog vaak en veiligheid en gezondheid moeten ook gewaarborgd zijn. De Universiteit Utrecht maakte dit op 15 september bekend. Jan van Summeren van ZorgDier reageert: ‘De relatie tussen mens en dier is uniek. In een vervolgstudie moeten we onderzoeken of we op morele basis meer positie kunnen krijgen.’

De Universiteit van Groningen (RUG, faculteit Gedrag- en Maatschappijwetenschappen, afdeling Orthopedagogiek) deed al eerder onderzoek naar verschillende aspecten van hond-ondersteunde activiteiten bij mensen met een ernstige verstandelijke beperking. Uit de masterscriptie van Femke Kooijman, van september 2013, blijkt dat er meer interactie

is – praten over de hond, aaien en hondenbrokken geven – als vrijwilligers en begeleiders tijdens de activiteit met de cliënt spreken over de hond.

Uit de studie Een hond als maatje, van april 2014 van Jessica Bal blijkt dat hond-ondersteunde activiteiten kunnen aansluiten bij de zintuiglijke en contextuele voorkeuren en mogelijkheden van de participanten. Een geschikte combinatie van dierbegeleider, huisdier en cliënt blijkt daarbij sterk van invloed. Ook de aanwezigheid van een zorgprofessional is een belangrijke succesfactor. Vooral bij de personen die zich moeilijk verbaal kunnen uitdrukken.

De voordelen van hond-ondersteunde activiteiten bleken het grootst wanneer er een band was opgebouwd. Vrijwilligers werden creatiever wanneer ze langer met een persoon met een ernstige verstandelijke beperking werkten. Bij vijf van de zes participanten verbeterde de aansluiting.

GEDICHT

Voor het gebouw van De Zijlen. Vrijwilliger Christine Meijer geheel links, gedragskundige Nienke Dokter geheel rechts.

in Friesland een bedrijf opgerold dat duizenden euro's vroeg voor een "therapiehond". Het bleek oplichting te zijn.' Het project bij De Zijlen wordt gefinancierd door zorgverzekeraar Menzis. Van Summeren: 'Zij hebben het ruim twee jaar geleden beoordeeld als een innovatieproject. Ze geloofden erin. Dat was destijds een belangrijke stap voor ons.'

MATCH

Voor de individuele hond-ondersteunde activiteiten zijn hond (met vrijwilliger) en cliënt zorgvuldig 'gematcht'. Zo heeft de getatoeëerde bewoner Johan Boltendal (40) een hechte vriendschap opgebouwd met Bowie, een zwarte labrador met een boerenzakdoek om de hals. 'Mijn kleine flappie!', liefkoost Johan de hond bij binnenkomst, zijn verzameling prijsbekers en breekbare dierenbeeldjes staat zorgvuldig gegroepeerd op de hoge keukentafel. 'Vorige keer had ie met zijn staart een porseleinen boeddha omgestoten', vertelt Johan terwijl hij met zijn grote handen Bowi zijn nekvel kneedt. 'Toen heb ik gelijk maar een nieuwe gekocht.' We zitten in het zitgedeelte, Bowie op de bank tussen zijn baasje Nancy Leegstra en Johan in. 'Trouwens Nancy', zegt Johan gespeeld streng, hij tikt met een vinger op het horlogeglas. 'Eén minuut over vier!' Aan de muur hangt een agenda van Pia's dierenwinkel, elke pagina een maand. Alleen de vakjes van woensdagen zijn beschreven, daar staat steeds opnieuw: 16.00 uur Nancy en Bowie. Toen Johan nog thuis woonde – zijn ouders leefden nog – hadden ze zelf honden. 'Duitse herders, golden retrievers, teckels, we hebben ze allemaal gehad', zegt hij. 'Pak 'm Bowie!' Hij werpt een knuffel door de kamer en grijpt naar zijn shag op tafel. Het halfuur zit er al weer bijna op. 'Volgende week zelfde tijd?', vraagt hij aan Nancy. Hij klemt de peuk tussen zijn lippen en pakt een potlood van de vensterbank. ●

Op verzoek van De Zijlen is van een van de bewoners niet de werkelijke naam vermeld: Jan ter Steeg. Bewoonster Dieuwertje Udem is inmiddels overleden.

► ZORGDIER.NL

FIETSEN

DOOR JEROEN BOUWMEESTER

tinten groen

bloemen van wind

stilte door bomen

die geur

door bergen

zand

waait

stilte

'Fietsen' is één van de inzendingen van de landelijke poëziewedstrijd *Het Andere Gedicht*, een wedstrijd voor dichters met een verstandelijke beperking. De mooiste gedichten geïnspireerd op het thema Plezier komen in een feestelijke dichtbundel. Deze wordt op woensdag 29 oktober 2014 gepresenteerd tijdens het Groot Poëziefest in Theater De Flint in Amersfoort. Tijdens het Groot Poëziefest worden ook de winnaars bekend gemaakt door de vakjury, onder voorzitterschap van Anne Vegter, Dichter des Vaderlands. De poëziebundel is vanaf 29 oktober 2014 te koop via Special Arts en via de boekhandel. Prijs 14,95. *Het Andere Gedicht* is een initiatief van Special Arts.

► SPECIALARTS.NL/335566